

نقش خانواده در کمال فردی انسان از دیدگاه اسلام

سید عصمت الله ملکوتی *

چکیده

ازدواج و تشکیل خانواده از اموری است که در مکتب نورانی و سعادت بخش اسلام توجه زیادی به آن نشان داده شده است و نقش بسیار مهم و مؤثری در کمال فردی و اجتماعی انسان دارد. این مقاله باهدف بررسی نقش تشکیل خانواده در کمال فردی انسان از دیدگاه اسلام، با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی آیات و روایات در این زمینه پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که تشکیل خانواده نقش مؤثری در کمال فردی انسان دارد. دختر و پسر در سایه تشکیل خانواده به آرامش روحی و روانی دست می‌یابند، به رشد و کمال اخلاقی و معنوی می‌رسند، عفت و پاک‌دامنی پیشه می‌سازند، از سلامت جسمانی و شکوفایی علمی برخوردار می‌گردند و به رشد و استقلال اقتصادی دست پیدا می‌کنند. براساس آموزه‌های اسلامی تشکیل خانواده عامل برای کمال مرد و زن و تأمین کننده نیازهای مادی و معنوی آنان است.

کلیدواژه: خانواده، تشکیل خانواده، کمال فردی، اسلام

مقدمه

گرچه امروزه مسئله تشکیل خانواده آن قدر در میان آداب و رسوم غلط و حتی خرافات پیچیده شده است که به صورت جاده‌ای صعب‌العبور یا غیرقابل عبور برای بعضی از جوانان درآمده است ولی قطع نظر از این پیرایه‌ها، تشکیل خانواده حکمی فطری و هماهنگ با قانون آفرینش است که انسان برای رسیدن به آرامش روح و روان خود، برای برخورداری از کانون گرم و پر عطوفت خانواده، برای حفظ عفت و پاکی و... احتیاج به تشکیل خانواده دارد که موجب رشد و کمال او باشد.

در مکتب نورانی اسلام یکی از انگیزه‌های مهم تشکیل خانواده، کمک به رشد و کمال زن و مرد است؛ زیرا زن و مرد در سایه زندگی مشترک، از تشویق‌ها، حمایت‌ها، رهنمودها و کمک‌های یکدیگر بهره‌مند می‌گردند و در برخورد با مسائل و مشکلات زندگی، ظرفیت‌های وجودی‌شان شکوفا می‌گردد.

* دانشجوی دکترای قرآن و علوم تربیتی، sesmalakouty@gmail.com

تشکیل خانواده از جمله اموری است که آدمی را در بعد مادی و معنوی به سوی کمال سوق داده و موجبات سعادت و کمال او را فراهم می‌سازد. از این رو، تشکیل خانواده نقش فراوانی در تکامل فردی انسان از دیدگاه اسلام دارد و در سایه تشکیل خانواده آرامش روحی و روانی برای انسان حاصل می‌شود.

در بعد معنوی و اخلاقی نیز باعث رشد و کمال او می‌شود؛ با اتکا به تشکیل خانواده زمینه‌های حفظ عفت و مصونیت از گناه و انحراف فراهم می‌گردد. همچنین در سایه تشکیل خانواده افراد از سلامت جسمی، رشد علمی و خودکفایی، رشد و استقلال اقتصادی برخوردار می‌گردند که در این مقاله به این مطالب پرداخته می‌شود.

۱. آرامش روحی و روانی

یکی از کمالاتی که بر اثر تشکیل خانواده نصیب انسان می‌شود، امنیت خاطر و آرامش روحی و روانی است. یکی از ویژگی‌ها و نیازهای طبیعی انسان، انس، الفت و مودت است. تنها زندگی کردن برای آدمی بسیار دشوار و دردناک است و هر انسانی به انسان دیگری نیاز دارد که امین، درستکار، مهربان و رازنگهدار باشد تا با او انس بگیرد، درد دل کند و رازهایش را در میان بگذارد و از تسلیت‌ها و دلجویی‌هایش بهره‌مند گردد و بدین وسیله آسودگی و آرامش روحی و روانی پیدا کند. (امینی، ۱۳۸۵، ص ۲۳) به دوست مخلص و مطمئنی نیاز دارد تا مودت‌های خالصانه‌اش را نثار وی کند و او هم از ایثار و محبت نسبت به او دریغ نورزد.

بهترین فردی که می‌تواند این نیاز طبیعی را تأمین کند همسر است، چه زن باشد و چه شوهر. همه محبت‌ها و دوستی‌ها موقت و محدود است جز دوستی و محبت بین زن و شوهر که دائم و غیر محدود است. چرا که این دو واحدی را تشکیل می‌دهند و هدفی مشترک دارند و بیش از هر فرد دیگری به یکدیگر نیازمندند. (همان، ص ۲۴) آرامش روحی و روانی و آسودگی که در اثر تشکیل خانواده حاصل می‌شود، آنقدر مهم است که خداوند متعال آن را یکی از آیات بزرگ خویش معرفی نموده است و می‌فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا...». (روم/۲۱) و از نشانه‌های او اینکه از (نوع) خودتان همسرانی برای شما آفرید تا با آنها آرام گیرید.

و از آنجایی که ادامه این پیوند در میان همسران نیاز به یک جاذبه و کشش قلبی و روحانی دارد، به دنبال آن اضافه می‌کند: «و در میان شما مودت و رحمت آفرید» (وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً) و در پایان آیه برای تأکید بیشتر می‌فرماید: «إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ» جالب اینکه قرآن در این آیه هدف از تشکیل خانواده را سکونت و آرامش می‌داند و با تعبیر پرمعنی «لتسكنوا» مسائل بسیاری را بیان کرده است و نظیر این تعبیر در آیه ۱۸۹ سوره اعراف نیز آمده است. (مکارم شیرازی، ۱۳۶۸، ج ۱۶، ص ۳۹۱) به راستی وجود همسران با این ویژگی‌ها برای انسان‌ها که مایه آرامش زندگی آنها است، یکی از مواهب بزرگ الهی محسوب می‌شود. این آرامش از آنجایی ناشی می‌شود که این دو جنس مکمل یکدیگر و مایه شکوفایی و نشاط و پرورش یکدیگر می‌باشند.

به‌طوری‌که هر یک بدون دیگری ناقص است و طبیعی است که میان یک موجود و مکمل وجود او چنین جاذبه نیرومندی وجود داشته باشد. (همان) و ازاینجا می‌توان نتیجه گرفت آن‌هایی که پشت پا به این سنت الهی می‌زنند، وجودی ناقص دارند. چرا که مرحله تکامل آن‌ها متوقف شده است. مگر آنکه به‌راستی شرایط خاصی و ضرورتی ایجاب کند. (همان، ص ۳۹۲) به‌هر حال این آرامش و سکونت هم از نظر جسمی است و هم از نظر روحی، هم از جنبه فردی و هم اجتماعی است.

بیماری‌هایی که به خاطر ترک تشکیل خانواده برای جسم انسان پیش می‌آید قابل‌انکار نیست، همچنین عدم تعادل روحی و ناآرامی‌های روانی که افراد مجرد با آن دست به گریبان‌اند کم‌وبیش برای همه روشن است. (همان) در این آیه آسودگی و آرامش روحی و روانی بزرگ‌ترین نتیجه تشکیل خانواده معرفی شده است؛ بنابراین تشکیل خانواده موجب آرامش خاطر و امنیت دل است و جوان را که در اوایل جوانی با احساس تنهایی، بی‌هودگی و نداشتن پناهگاه عاطفی دست‌به‌گریبان است، به جایگاه امن رهنمون و باعث می‌شود تا همسران با اتکا به همدیگر در مقابل امواج گرفتاری‌های زندگی مقاومت کنند و با امید بخشیدن به یکدیگر، به زندگی محبت‌آمیز خود ادامه دهند.

در تشکیل خانواده منافع دیگری از جمله ارضای غریزه جنسی و... وجود دارد، ولی بزرگ‌ترین و ارزنده‌ترین فایده همان آرامش روحی و روانی و آسودگی و دلگرمی است که برای زن و مرد در اثر تشکیل خانواده حاصل می‌شود. (امینی، ۱۳۸۵، ص ۲۴) باینکه ارتباط انسان با پدر و مادر و برادرش و خواهرش ارتباط «نسبی» است و از ریشه‌های عمیق خویشاوندی مایه می‌گیرد و پیوند دو همسر، یک پیوند (قراردادی و قانونی) است؛ اما بسیار می‌شود که محبت و علاقه ناشی از آن، حتی بر علاقه خویشاوندی پیشی می‌گیرد و این در حقیقت همان چیزی است که در آیه فوق با جمله «وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَ رَحْمَةً» به آن اشاره شده است. (مکارم شیرازی، ۱۳۶۸، ج ۱۶، ص ۴۰۶) خداوند متعال در آیه ۱۸۹ سوره اعراف نیز سکونت و آرامش بخشی را از نتایج تشکیل خانواده دانسته است و می‌فرماید: «هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا» اوست آن کس که شمارا از نفس واحدی آفرید و جفت وی را از آن پدید آورد تا بدان آرام گیرد؛ بنابراین می‌توان گفت که در میان انسان‌ها نزدیک‌ترین رابطه عاطفی میان زن و شوهر برقرار است. همین رابطه عاطفی در میان همسران در کاهش نگرانی‌ها، اضطراب‌ها و آشفتگی‌ها نقشی اساسی دارد و در نتیجه باعث آرامش روحی و روانی و آسودگی و امنیت فکری همسران می‌شود. ازاین‌رو، خداوند در جریان خلقت حوا برای همسری حضرت آدم (ع) به این حکمت مهم اشاره نموده است. زراره از امام صادق (ع) چنین نقل می‌کند: «فَقَالَ آدَمُ يَا رَبَّ مَا هَذَا الْخَلْقُ الْحَسَنُ الَّذِي قَدْ آتَسَنِي قُرْبُهُ وَ النَّظَرُ إِلَيْهِ فَقَالَ اللَّهُ يَا آدَمُ هَذِهِ أُمَّتِي حَوَاءُ- أَفْتَحِبُّ أَنْ تَكُونَ مَعَكَ تُوْنِسُكَ وَ تُحَدِّثُكَ وَ تَكُونَ تَبَعًا لِأَمْرِكَ فَقَالَ نَعَمْ يَا رَبِّ وَ لَكَ بِذَلِكَ عَلَى الْحَمْدِ وَ الشُّكْرِ مَا بَقِيَتْ» (حرعاملی، ۱۴۱۴ ق، ج ۲۰، ص ۱۳)

هنگامی که خداوند حوا را آفرید... آدم گفت: پروردگارا این موجود زیبا کیست؟ که قرب و نگاه کردنش انس و آرامش است. خداوند فرمود: ای آدم این بنده‌ی من حوا است. آیا دوست داری او انیس تو باشد و با تو سخن بگوید؟ آدم گفت: بلی بار خدایا بر این نعمت تو را سپاس گزار و ستایشگر خواهم بود. جالب توجه اینکه حضرت آدم پس از مشاهده حوا تنها نعمتی را که به زبان آورد، انس و آرامش حاصل از هم‌نشینی و نگاه به حوا است. مرد و زن با وصلت شرعی و قانونی با یکدیگر احساس آرامش می‌نمایند. آن‌ها وقتی در کنار همدیگر قرار می‌گیرند، مشکلات را آسان می‌بینند و با آرامش خاطر به تدبیر امور زندگی می‌پردازند. از این رو، یکی از کمالاتی که با تشکیل خانواده حاصل می‌شود و نصیب انسان می‌گردد، آرامش روحی و روانی است.

۲. رشد و تکامل معنوی و اخلاقی

یکی از نقش‌هایی که تشکیل خانواده می‌تواند داشته باشد، تکامل معنوی و اخلاقی افراد است. تمایل به معنویت از فطریات است که هر فردی از افراد بشر (چه مرد و چه زن) آن را در وجودش احساس می‌کند. بر این اساس است که انسان به‌سوی خدا و کمالات اخلاقی و معنوی، گرایش پیدا می‌کند و در این مسیر، توانمندی‌های دیگری را نیز به کار می‌گیرد. از جمله این توانمندی‌ها، ازدواج و تشکیل خانواده است که زمینه شکوفایی این تمایل فطری را در آن‌ها تقویت می‌کند و فرد را از خودخواهی، به دیگر خواهی، ایثار و فداکاری برای دیگری می‌کشاند.

به همین جهت است که هدف غایی و نهایی تشکیل خانواده نیز، تحقق بخشیدن به هویت معنوی انسانی و پرورش کمالات اخلاقی است که هویتی خداگونه است که هدف آن قرب الی الله است. (فقیهی، ۱۳۸۸، ص ۵۸) آیات و احادیث فراوانی دلالت دارند بر این که انسان‌ها فطرتاً متمایل به معنویت و فضیلت دوستی هستند. این تمایل به معنویت، خداجویی، دین‌داری، تقوا و فضیلت دوستی را خداوند در نهاد انسان‌ها قرار داده است. قرآن کریم در این زمینه می‌فرماید: «فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفاً فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقِيمُ وَلَكِنِ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ» (روم/۳۰). پس روی خود را با گرایش تمام به حق، به‌سوی این دین کن، با همان سرشتی که خدا مردم را بر آن سرشته است، آفرینش خدا تغییرپذیر نیست، این است همان دین پایدار، ولی بیشتر مردم نمی‌دانند. از این آیه به‌خوبی استفاده می‌شود که انسان‌ها ذاتاً به دین‌داری، خداجویی و معنویت متمایل‌اند ولی این امر، نیاز به پرورش دارد و بدون پرورش آن، نه تنها رشد نمی‌کند بلکه چه‌بسا در جهت معکوس هم سیر کند. لذا خداوند در قرآن سفارش می‌کند که خود و خانواده خودتان را از آتش جهنم - که منبع سوخت آن مردم و سنگ‌ها هستند - حفظ کنید. (تحریم/۶)

پس از تشکیل خانواده، زن و شوهر باید یکدیگر را در رسیدن به قله معنویات، کمک نمایند و نردبانی برای ترقی به بالاترین درجات انسانیت در خویشتن باشند. آن‌ها نباید تصور کنند که هدف از تشکیل خانواده، فقط

ارضای نیازهای جنسی است. بلکه این امر را نیز وسیله‌ای برای صعود معنوی و اخلاقی خود قرار دهند. آنچه زندگی را گوارا و شیرین می‌کند زیبایی باطنی و معنوی است، آراستگی باطن، اخلاق و معنویت است که در طول زندگی جاویدان مانده و ارزش زن و شوهر را افزایش می‌دهد. (قائمی، ۱۳۷۶، ص ۲۲۸)

آنچه زندگی را رنگ می‌دهد و زیبا می‌سازد کمال معنوی و اخلاقی انسان است، نه زیبایی ظاهری و ثروت مادی. هوش و فطانتی که در زن یا مرد است، تقوا و عزتی که در آن‌ها وجود دارد خود سبب جلب و جذبی عظیم و فوق‌العاده است و انسان را زنده و گرمی می‌دارد و باعث رشد و کمال طرف مقابل نیز می‌گردد. هنگامی که زن یا شوهر کمالی را در همسر خویش می‌بیند آن‌چنان تحت تأثیر قرار می‌گیرد که هرگز زیبایی ظاهر قادر به ایجاد چنین جذبه‌ای نیست. (همان، ص ۲۲۹)

اگر انسان در زندگی مردان و زنانی که به کمالاتی معنوی و اخلاقی رسیده‌اند توجه نماید، بسیاری از آنان دارای همسرانی فاضل و بااخلاق بوده‌اند و توانسته‌اند مساعدت‌هایی به همسر خود داشته باشند و در حقیقت یاورانی برای کاردانی و فهم و زیرکی همسر بوده‌اند. زن فاضل و بااخلاق می‌تواند در شوهرش نفوذ معنوی داشته باشد، پشتیبان و یاور او در کارهای زندگی باشد او را به مدارج عالی رشد و کمال برساند. یکی از اموری که زوجین باید مدنظر داشته باشند این است که برای نیل به کمال معنوی و اخلاقی باهم همکاری داشته باشند.

در این زمینه روایاتی از پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع) رسیده که لازم است زن و شوهر، یکدیگر را در امور معنوی و اخلاقی یاری رسانند. رسول گرامی اسلام (ص) می‌فرماید: «إِذَا أَقْبَضَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ مِنَ اللَّيْلِ وَصَلَّى كُتِبَ مِنَ الذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَ الذَّاكِرَاتِ». (حرعاملی، ۱۴۱۴ ق، ج ۷، ص ۲۵۷) هرگاه مردی همسرش را هنگام شب بیدار کند و نماز شب بخواند در زمره مردان و زنانی هستند که بسیار یاد خدا می‌کنند.

در حدیثی دیگر از پیامبر اعظم (ص) در تشویق زن به یاری‌رساندن به شوهرش در عبادت و طلب علم آمده است که فرمودند: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ أَعَانَتْ زَوْجَهَا عَلَى الْحَجِّ وَالْجِهَادِ أَوْ طَلَبِ الْعِلْمِ أَعْطَاهَا اللَّهُ مِنَ الثَّوَابِ مَا يُعْطَى امْرَأَةٌ أَيُّوبَ (ع)» (طبرسی، ۱۹۷۲ م، ص ۲۰۱) هر زنی که شوهرش را بر رفتن به حج و جهاد و یا آموختن علم یاری کند، خداوند همانند ثوابی که به همسر حضرت ایوب (ع) داد، به او می‌دهد.

همچنین در حدیث دیگری نقل شده است که مردی خدمت رسول خدا (ص) رسید و عرض کرد زنی دارم که هر وقت به خانه می‌روم، به استقبال می‌آید و هنگامی که از خانه خارج می‌شوم، مرا بدرقه می‌کند. اگر مرا غمگین دید، به من می‌گوید: «چه چیزی تو را غمگین می‌کند؟ اگر نگران روزی خود هستی، پس بدان که کسی دیگری عهده‌دار آن است و اگر نگران آخرت هستی پس خداوند نگرانی‌ات را افزون کند.» پیامبر اکرم (ص) فرمود: «إِنَّ لِلَّهِ عُمَلَاءَ وَ هَذِهِ مِنْ عُمَالِهِ لَهَا نِصْفُ أَجْرِ الشَّهِيدِ». (حرعاملی، ۱۴۱۴ ق، ج ۲۰، ص ۳۲) همانا خداوند، کارگزارانی دارد و این زن از کارگزاران اوست و برای او نصف پاداش یک شهید است.

این داستان نشان می‌دهد که زن با یک جمله و رفتارهایی ساده، آخرت را برای خود و همسرش تضمین می‌کند، درواقع این یک جریان تربیتی است که روش برخورد درست با نگرانی‌های شوهر یا تنگ‌دستی او را نشان می‌دهد، روشی که نگرانی شوهر را برطرف می‌کند و او را به زندگی و تلاش بیشتر، امیدوار می‌سازد. (فقیهی، ۱۳۸۸، ص ۷۰) همه این موارد، نشان می‌دهد که تشکیل خانواده، راهی به‌سوی تکمیل معنویت و فضیلت و اخلاق است و در غیر این صورت، بعد معنوی انسان پرورش نمی‌یابد و به فضیلت و کمال دست پیدا نمی‌کند.

نکته قابل تأمل این است که نه‌تنها در روایات، بر نقش تشکیل خانواده در تکامل اخلاقی و معنوی و کسب فضیلت تأکید شده، بلکه برای همکاری در زمینه تمام اعمال و حرکات محبت‌آمیز و حتی روابط جنسی زوجین تشویق به‌عمل آمده و برای آن اجر و پاداش در نظر گرفته‌شده است که خود می‌تواند عاملی برای کمال معنوی و اخلاقی باشد. پیامبر گرامی اسلام (ص) می‌فرماید: «إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا نَظَرَ إِلَى امْرَأَتِهِ وَنَظَرَتْ إِلَيْهِ نَظَرَ اللَّهِ تَعَالَى إِلَيْهِمَا نَظَرَ الرَّحْمَةِ» (کریمی، ۱۳۷۸، ص ۱۲۶) وقتی مرد به زن خود با محبت می‌نگرد و زنش بدو با مهر نگاه می‌کند خداوند به دیده رحمت بر آنها می‌نگرد.

نگاه محبت‌آمیز زن و شوهر به هم باعث نازل شدن رحمت الهی بر آنان می‌شود، به‌ویژه آنکه این نگاه محبت‌آمیز، بر قلب زوجین تأثیر می‌گذارد. توجه کردن مرد به خانواده و محبت کردن به آنها به‌اندازه‌ای اهمیت دارد که پیامبر اعظم (ص) می‌فرماید: «جُلُوسُ الْمَرْءِ عِنْدَ عِيَالِهِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ اعْتِكَافٍ فِي مَسْجِدِي هَذَا» (محمدی ری شهری، ۱۳۸۶، ج ۵، ص ۲۲۹۹). نشستن مرد در کنار همسرش در نزد خداوند دوست‌داشتنی‌تر از اعتکاف در مسجد من است.

در روایتی امام صادق (ع) نیز می‌فرماید: «رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْسَنَ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ زَوْجَتِهِ». (حر عاملی، ۱۴۱۴ ق، ج ۲۰، ص ۱۷۰) خداوند رحمت کند مردی را که روابط بین خود و همسرش را نیکو گرداند.

مشابه همین روایت در مورد خدمت زن به مرد خود نیز وجود دارد، آنجا که پیامبر اعظم (ص) می‌فرماید: «مَا مِنْ امْرَأَةٍ تَسْقِي زَوْجَهَا شَرْبَةً مَاءٍ إِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهَا مِنْ سَنَةِ صِيَامٍ نَهَارُهَا وَ قِيَامٍ لَيْلُهَا وَ بَنَى اللَّهُ لَهَا بِكُلِّ شَرْبَةٍ تَسْقِي زَوْجَهَا مَدِينَةً فِي الْجَنَّةِ وَ غُفِرَتْ لَهَا سِتِينَ [ستون] خَطِيئَةً». (همان، ص ۱۷۲) هر زنی که به شوهرش آبی دهد این عمل او برای او از یک سال عبادت که روزهایش را با روزه و شب‌هایش به نماز سپری کرده باشد بهتراست و با هر جرعه آبی که شوهرش می‌نوشد خداوند شهری در بهشت برای او مهیا می‌سازد و خداوند شصت گناه و خطا، او را مورد غفران قرار می‌دهد.

حال این سؤال به ذهن انسان ممکن است خطور کند که چرا خداوند آن‌همه اجر و پاداش را برای این امور در ظاهر کم‌اهمیت در نظر گرفته است؟ در این زمینه نکات زیر قابل توجه است:

۱. وجود روابط محبت‌آمیز و صمیمی بین زوجین، آن‌ها را از انجام دادن کارهای حرام باز می‌دارد.

۲. محبت کردن به دیگری خود نوعی کمال اخلاقی و معنوی است؛ زیرا لازمه آن خارج شدن از لاک خودخواهی و دیدن دیگران است.

۳. داشتن محبت و روابط صمیمی، باعث پرورش صفات پسندیده در زوجین مثل، عفت، حیا، عدم تمایل به ارتباط با نامحرم و... است.

از این رو، یکی از والاترین و مهمترین آرزوهای یک انسان سالم یعنی آنکه روحش جلوه الهی دارد، شعورش در کار است، عقل سلیم دارد درست می‌اندیشد، همانا رشد و کمال معنوی و اخلاقی است و هر حرکتی که بتواند در جهت این کمال انجام دهد، یک قدم به سعادت حقیقی نزدیک‌تر می‌شود. اکنون می‌بینیم از یک طرف تشکیل خانواده، نیمه این سعادت را تأمین می‌کند، از طرف دیگر یقین داریم که کمال ایمانی و معنوی، انسان را به کمال عقلی، کمال عاطفی، کمال اجتماعی، حتی کمال جسمی و بالاخره کمال صفات و ویژگی‌های یک انسان واقعی می‌رساند. (صدری، ۱۳۷۳، ص ۳۸)

بعد از اصل مسلمانی بهترین چیزی که می‌تواند انسان را به سمت خدا و معنویت سوق دهد و او را در مسیر صحیح انسانیت قرار دهد همسری شایسته و درست کار است، چرا که همراه و قرین انسان نقش بسزایی در تعیین مسیر حرکت و جهت‌دهی او بر عهده دارد و در مسیر تقرب الهی بهترین همگام و همراه و رفیق راه که خستگی‌ها را به راحتی، اضطراب‌ها را به آرامش، یأس‌ها را به امید و در راه ماندگی‌ها را به حرکت تبدیل می‌کند، همان همسر شایسته است. در این زمینه استاد مظاهری می‌فرماید: مهمترین هدف که اسلام در ازدواج و تشکیل خانواده دنبال می‌کند، عبارت از تهذیب نفس و رشد و کمال معنوی است، زیرا محیط خانه و کانون گرم خانواده را بهترین مکتب برای خودسازی و کسب کمالات می‌داند. کانون خانواده مکتبی است که باید اعضای خانواده در آن ترقی و رشد و تکامل معنوی پیدا کنند. (مظاهری، ۱۳۸۱، ج ۱، ص ۱۰۶) بنابراین طبق نظر اسلام، یکی از نقش‌های تشکیل خانواده این است که زوجین به سمت کمالات اخلاقی و معنوی راه‌سپار شوند و ازدواج و رفع نیازهای جنسی، ابزاری در جهت شکوفاسازی تمایل به معنویت قرار گیرد.

۳. حفظ عفت و پاک‌دامنی

یکی دیگر از کمالاتی که در سایه ازدواج و تشکیل خانواده برای انسان حاصل می‌شود، حفظ عفت و مصونیت از گناه و انحراف است. تشکیل خانواده از بزرگ‌ترین عوامل عصمت در برابر گناهان و انحرافات بوده و کمک شایانی در طهارت و پاکی انسان می‌نماید از جمله اموری که انسان را از فضیلت و معنویت دور می‌سازد، «ناخویشنداری در غریزه جنسی» است.

از این رو، خداوند متعال ضوابطی را برای آن مشخص فرموده و موارد جواز و عدم جواز آن را اعلام کرده است. موارد عدم جواز، همان چیزهایی هستند که از آن‌ها به «حرام جنسی» تعبیر می‌شود. ارضای شهوت در این

قلمرو ممنوع، موجب سقوط انسان و دوری وی از فضیلت و معنویت می‌گردد.

رسول خدا (ص) پیامد شهوت را این‌گونه توصیف می‌کند: «مَنْ كَانَ أَكْثَرُ هَمِّهِ نَيْلَ الشَّهَوَاتِ نَزَعَ مِنْ قَلْبِهِ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ» (محمّدی ری شهری، ۱۳۸۶، ج ۵، ص ۳۸۲) هرکسی که بیشترین فکر و تلاشش، رسیدن به شهوات باشد شیرینی ایمان، از قلبش گرفته می‌شود.

با آغاز دوران بلوغ تمایلات جنسی شکفته می‌شود و انسان در فشار غریزه جنسی قرار می‌گیرد، این مطلب اکنون مسلم گردیده است که در بین غرایز، غریزه‌ای قوی‌تر و به تعبیر بعضی علمای اخلاق غریزه کور و سرکش‌تر از غریزه جنسی نمی‌توان یافت. بدیهی است که انسان با وجود چنین غریزه نیرومند در صورت عدم پاسخ‌گویی به آن ممکن است در معرض ناپاکی و بی‌عفتی قرار گیرد و لذا باید برای ارضای مشروع و قانونی آن تدبیر نماید.

از دیدگاه اسلام ازدواج دو جنس مخالف مناسب‌ترین و طبیعی‌ترین وسیله برای مهار صحیح این غریزه است و یگانه راه مبارزه با طغیان شهوت جنسی و مصونیت از گناه و آلودگی و حفظ عفت و پاکی، روی آوردن به ازدواج و تشکیل خانواده است. با تشکیل خانواده، غریزه جنسی که یکی از غرایز نیرومند انسانی است در مسیر طبیعی خود قرار می‌گیرد و انسان از انحراف و گناه مصون می‌ماند. به همین خاطر است که پیامبر گرامی اسلام (ص) به پیروان خود توصیه نموده است که برای صیانت از عفت و تقوا به تشکیل خانواده مبادرت نمایند.

در حدیثی از آن حضرت چنین نقل شده است: «يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ الْبَاءَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصَرِ وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ». (طبرسی، ۱۹۷۲، ص ۱۸۸) ای گروه جوانان هر یک از شما که قدرت بر ازدواج دارد حتماً ازدواج نماید، زیرا ازدواج بهترین وسیله برای حفظ چشم‌های شما از نگاه‌های آلوده و عورت از آلودگی به گناه است.

منتها راه پاک ماندن از خطر انحرافات جنسی، ازدواج و تشکیل خانواده است، از این‌رو، بسیار مطلوب است جوانی که خود را در معرض فساد می‌بیند، باهدف حفظ عفت و مصونیت از گناه ازدواج کند. در این زمینه روایت جالبی دیگری از پیامبر گرامی اسلام (ص) نقل شده است که می‌فرماید: «ثَلَاثَةٌ حَقَّ عَلَى اللَّهِ عَوْنُهُمُ: الْمَجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُكَاتِبُ الَّذِي يُرِيدُ الْأَدَاءَ النَّاكِحُ الَّذِي يُرِيدُ الْعِفَّافَ» (هندی، ۱۳۷۲، ج ۳، ص ۴۱۶) برخداوند است که به سه گروه کمک کند: مجاهدی که در راه خدا جهاد می‌کند، مقروضی که برای ادای دینش تلاش می‌کند و فردی که برای حفظ پاک‌دامنی ازدواج می‌کند. طبق این حدیث، فردی که هدفش از ازدواج حفظ عفت و پاک‌دامنی خود است، خداوند او را یاری می‌کند و در زندگی، او را سعادت‌مند می‌سازد.

همچنین پیامبر اعظم (ص) در روایت دیگری می‌فرماید: «تَزَوَّجْ فَإِنَّ فِي التَّرْوِيجِ بَرَكَهً وَ التَّعْفِيفَ مَعَ عَفْتِكَ» (نوری طبرسی، ۱۹۸۸، ج ۱۴، ص ۱۶۲). ازدواج کن که برکت و عفت در ازدواج است. در این روایت وجود مبارک پیامبر اعظم (ص) ازدواج را باعث پاک‌دامنی و عفت می‌داند. در روایتی از حضرت امام باقر (ع)

چنین نقل شده است که می‌فرماید: «مَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ عِفَّةِ بَطْنٍ وَفَرْجٍ» (کلینی، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۷۹) خداوند به چیزی برتر از عفت شکم و شرمگاه عبادت نشده است. این روایات مبین این مطلب است که تشکیل خانواده می‌تواند بخش عظیمی از عوامل و زمینه‌های انحراف و کج‌روی در انسان را از بین ببرد و مسیر عبودیت و بندگی را هموارتر و کوتاه‌تر سازد و در نتیجه موجبات پاکی و مصونیت انسان را فراهم نماید.

پیامبر گرامی اسلام در این زمینه می‌فرماید: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَلْقَى اللَّهَ ظَاهِرًا مُطَهَّرًا فَلْيَلْقَهُ بِزَوْجَةٍ» (مجلسی، ۱۹۸۳، ج ۱۰۳، ص ۲۲۰). هر که دوست دارد که پاک و پاکیزه خدا را دیدار کند با داشتن همسر به دیدارش برود. خداوند در قرآن کریم یکی از نعمت‌های مهمی که برای بهشتیان در نظر گرفته شده است را همسران پاک و پاکیزه است و می‌فرماید: «وَالَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ» (بقره/۲۵). برای آن‌ها در بهشت همسران مطهر و پاکی است. پاک از همه آلودگی‌هایی که در این جهان ممکن است داشته باشند. پاک از نظر روح و قلب و پاک از نظر جسم و تن. جالب اینجا است که تنها وصفی که برای همسران بهشتی در این آیه بیان شده وصف «طهارت و پاکی» است و این اشاره‌ای است به این که اولین و مهمترین شرط همسر، عفت و پاکی و مصونیت و پاکیزگی است. (مکارم شیرازی، ۱۳۶۸، ج ۱، ص ۱۴۳) از این رو، این سخن بزرگ و درستی است که بگوییم، بزرگ‌ترین نعمتی که خداوند به انسان عطا می‌کند همسر پاک‌دامن و عفیف است. انسان در کنار او می‌تواند احساس آرامش کند و عمری را در راه هدف ارزنده زندگی گام بردارد. (قائمی، ۱۳۷۶، ص ۲۴۶)

اصولاً زندگی خانوادگی از قداستی باید برخوردار باشد و این قداست هنگامی قابل تضمین است که زن و مرد بتوانند معنویت و عفاف خود را حفظ کنند و بازندگی توأم خویش در هاله‌ای از عفت و پاکی موجبات آرامش خاطر یکدیگر را فراهم نمایند. نه تنها از دید مذهب، حتی از دید مادی هم برای تداوم حیات زناشویی، حفظ تقوی و عفاف ضروری است. این واقعیتی است که زنان و مردان پس از ازدواج در رابطه با همسر خود مالکیتی قائل‌اند و دوست دارند همسرشان تنها از آن خودشان باشد حتی نگاهش، خنده‌اش معاشرت نیکویش انحصاراً از آن او باشد. (همان، ص ۲۴۷) از این نظر نیز ازدواج و تشکیل کانون خانواده باعث عفاف و مصونیت از انحراف و گناه است. حتی حفظ عفت از طرف یکی از زوجین، حفظ عفاف و پاکی طرف مقابل را فراهم می‌سازد. مرد با رعایت تقوا و حفظ عفت خود می‌تواند همسر خویش را که در تعبیر قرآن مزرعه‌ای برای اوست از آسیب و تجاوز بیگانگان و از دستبرد آنان حفظ کند و با مراقبت‌های خویش او را از خطرات گوناگون دور بدارد. در مورد زنان نیز وضع به همین صورت است که آن‌ها نیز با حفظ عفت و پاک‌دامنی و ارضای خواسته‌ها و تمنیات همسر می‌توانند شرف و پاک‌دامنی او را حفظ کرده و عواملی را که حیات خانوادگی و بنیان آن را لرزان می‌کند تحت کنترل داشته باشند. مسئولیت حفظ عفاف برای زن یا مرد یک مسئولیت عمومی و همیشگی است، امری است که از دوران حیات کودک باید پایه‌گذاری شده در دوران نوجوانی تحکیم شده و در مرحله زندگی زناشویی به اجرا

و عمل در آید. اینکه همه دوستداران حیات خانوادگی طرفین را به پاکی و عفت دعوت می‌کنند، بدان خاطر است که عدم آن ضربه‌ای به شخصیت و احساس دو طرف است و فقدان آن زندگی خانوادگی را به زحمت و رنج می‌اندازد و گاهی باعث متلاشی شدن زندگی مشترک می‌شود. (همان، ص ۴۴۸)

ازدواج، این حقیقت طبیعی و الهی، آسان کننده پاره‌ای از مشکلات و عاملی برای تداوم پاکی جوانان و حفظ عفت و تقوی آنان است. (انصاریان، ۱۳۸۵، ص ۶۴) با ازدواج، عقل انسان در مسیر فطرت قرار می‌گیرد و مراحل تکامل را طی می‌کند، ازدواج باعث می‌شود که انسان بیش‌تر در مسیر کمال و خودسازی معنوی قدم بگذارد و با نیروی تقوا و ایمان، طهارت، عفت و پاکی خود را حفظ کرده از گناه و انحرافات مصون و محفوظ بماند.

۴. سلامت جسمانی

یکی از آثار مهم تشکیل خانواده تأمین سلامت جسمانی زن و مرد از طریق ارضای احتیاجات جسمانی آنان است. نیاز به امنیت خاطر، نیاز به معاشرت، نیاز به تشویق و تمجید، نیاز به مقبولیت و جلب توجه، نیاز به محبت، نیاز به تغذیه و... اگر به‌درستی و به‌موقع ارضاء نشوند و از جاده اعتدال خارج گردند نابسامانی‌ها و زیان‌های فراوانی را در زندگی انسان پدید می‌آورد.

ازدواج به زندگی زن و مرد جهت می‌بخشد و مرد و زن نگران، مضطرب و سرکش را آرام می‌سازد و موجبات حفظ سلامت جسمانی آنان را فراهم می‌کند. خودداری از ازدواج و در نتیجه عدم ارضای پاره‌ای از نیازهای آدمی ممکن است زمینه اختلالات و بیماری‌های جسمانی را مساعد سازد و آسیب‌های غیرقابل جبرانی را متوجه انسان سازد. (صافی، ۱۳۸۶، ص ۱۱۹)

ازدواج نه تنها بر سلامت روحی و روانی انسان مؤثر است بلکه نقش مهمی بر سلامت جسمانی نیز دارد. طبق آمارهای به‌دست‌آمده مردان و زنانی که ازدواج کرده‌اند، از عمر طولانی‌تری برخوردار می‌شوند و بیش از مردان و زنان مجرد عمر می‌کنند؛ زیرا احساسات و هیجانات خود را متعادل نموده و اصول زندگی خود را مرتب و منظم کرده و همچنین غذای خود را به‌طور منظم می‌خورند. (حسینی، ۱۳۸۳، ج ۱، ص ۲۴)

محققان دریافته‌اند که ایجاد رابطه جنسی از طریق ازدواج تأثیر مستقیمی بر سلامتی افراد دارد از جمله:

۱. بهبود حس بویایی: در رابطه جنسی زن و مرد ازدواج کرده هورمونی به نام پرولاکتین در آنان افزایش می‌یابد که باعث بهبود حس بویایی در آن می‌گردد.

۲. کاهش بیماری‌های قلبی: داشتن رابطه جنسی مرد و زن ازدواج کرده باعث کاهش بیماری‌های قلبی به‌ویژه کلسترول می‌گردد.

۳- کاهش وزن و تناسب‌اندام: رابطه جنسی یک نوع فعالیت بدنی است، داشتن رابطه جنسی سالم و مناسب زوجها باعث می‌گردد وزن زوجین کاهش یابد و از چاقی آن‌ها و نامناسب بودن اندام‌شان پرهیز شود.

۴. استحکام عضلات و استخوان‌ها: داشتن رابطه جنسی زوجین، باعث افزایش هورمون تستوسترون و در نتیجه محکم‌تر شدن عضلات و استخوان‌های آنان می‌گردد.

۵. بالا رفتن مقاومت بدن در مقابل درد: در رابطه جنسی زوجین هورمون اکسی توسین به مقدار زیادی ترشح می‌شود و این هورمون باعث ترشح آندورفین یعنی هورمون ضد درد طبیعی بدن گردیده و بدن را در مقابل درد مقاوم می‌سازد.

۶. سلامت پروستات: رابطه جنسی زوج‌ها باعث می‌گردد از سرطان در مردان جلوگیری شود.

۷. افزایش جریان خون: رابطه جنسی زوج‌ها باعث افزایش خون به مغز و اعضای دیگر بدن می‌شود بنابراین اکسیژن و مواد مغذی بیشتری به بافت‌های بدن می‌رسد.

۵. رشد علمی و شکوفایی استعدادها

یکی از فواید دیگری که بر تشکیل خانواده مترتب است، رشد علمی و شکوفایی استعدادهای زوجین در سایه تشکیل خانواده است زیرا محیط گرم و صمیمی و فضای پرمودت و محبت خانواده فرصتی برای تبادل اندیشه‌ها، رشد اجتماعی، فرهنگی، اخلاقی، رشد علمی و شکوفایی استعدادهای زن و شوهر را فراهم می‌کند. در فضای خانواده افراد تحت تأثیر دانش‌ها، بینش‌ها، دیدگاه‌ها و مهارت‌های یکدیگر هستند. در این فضا پاره‌ای از استعدادهای زن و مرد شکوفا می‌گردد. (بیابانگرد، ۱۳۸۵، ص ۴۲)

وقتی زن و مرد در سایه ازدواج به آرامش فکری و امنیت باطنی دست یافتند، بدون تردید راه برای رشد علمی و شکوفایی استعدادهای نهفته در باطن باز می‌شود و بر درخت زندگی محصولات و ثمرات و نتایج عالی می‌نشیند. ازدواج زمینه بروز خلاقیت‌ها و موفقیت‌ها را در همسران افزایش می‌دهد و موجب می‌شود تا مسیر تکامل را سریع‌تر بپیمایند.

بسیاری از رجال دانش و مردان بزرگ، دانشمندان و علمای اسلام را صفحات تاریخ نشان می‌دهد که پس از ازدواج استعدادشان دوچندان شکوفا شد و در سایه ازدواج که موجب آرامش و امنیت خاطر آنان گردید به مقامات بلند و بزرگی از علم و دانش رسیدند و در علم و تقوا و پاکی و کرامت و خدمت و عبادت به درجات عالی رسیدند. (انصاریان، ۱۳۸۵، ص ۶۷)

بنابراین در پرتو ازدواج، افق‌های جدیدی به روی انسان باز می‌شود که پیش از ازدواج وجود نداشت زیرا انسان پس از ازدواج خود را در قبال خانواده و اداره زندگی جدید و تأمین معاش مسئول می‌بیند.

تمام ابتکار و استعدادهای نهفته و پنهانی خود را به کار می‌گیرد، چشمه‌های نو، از درونش می‌جوشند. لیاقت‌هایی که تا آنوقت از آن‌ها خبر نداشت، سر برمی‌آورد، نیروهایی که قبل از تشکیل خانواده در درونش خفته بود، فوران می‌زند. فرد در خود شخصیت جدیدی با توانایی‌های جدید می‌یابد. اتکایش به خداوند بیشتر می‌شود و

به ناگاه افق‌های وسیع جدیدی در برابر دیدگان عقل و جان و فکرش باز و نمایان می‌گردد!

و از سوی دیگر، فشارهای جنسی، پریشانی، تنهایی، عقده‌های زجر دهنده تک‌زیستی و احساس حقارت و کمبود در پرتو تشکیل خانواده و قرار گرفتن در کنار همسر مهربان، همدم و دلسوز از بین می‌رود و ناپدید می‌گردد و در نتیجه جان انسان و فکر او شکوفا می‌شود و شوق و ذوق پیشرفت و تکامل در او بالنده می‌شود و انسان به سوی کمال و سعادت پیش می‌رود.

۶. خود کفائی اقتصادی

یکی از فواید دیگری که در سایه ازدواج نصیب انسان می‌شود، خود کفایی، رشد و استقلال اقتصادی است. دختر و پسر قبل از ازدواج جزو خانواده پدر و مادر و تابع آنان محسوب می‌شوند و طبعاً خواهان استقلال هستند. لیکن از این حق محروم‌اند، محصول کسب و کارشان غالباً صرف خانواده می‌شود که خود آن‌ها نیز از آن بهره‌مند می‌شوند. معمولاً در تصمیم‌گیری‌ها استقلال ندارند و ناچارند از قوانین و ضوابطی که به وسیله پدر و مادر در خانواده اعمال می‌شود، پیروی کنند. لیکن با ازدواج زندگی دختر و پسر دگرگون می‌شود و شکل جدیدی به خود می‌گیرد و از نظر اقتصادی و سایر جهات استقلال می‌یابد. (امینی، ۱۳۸۵، ص ۲۲)

در این زندگی جدید، دختر و پسر زن و شوهر می‌شوند و یک واحد کوچک اجتماعی تشکیل می‌دهند، مسئولیت می‌پذیرند و به استقلال می‌رسند، زندگی آن‌ها هدف‌دار می‌شود و محصول کسب و کار و جدیت‌شان به واحد خانواده نو بنیاد تعلق دارد. مسئولیت اداره خانواده جدید را به عهده می‌گیرند و خود تصمیم‌گیرنده می‌شوند بدین وسیله زندگی جدید اجتماعی را آغاز می‌کنند. (بیابانگرد، ۱۳۸۵، ص ۳۸)

برای یک انسان، هیچ مفهومی با ارزش‌تر از استقلال نیست، استقلال، او را از وابستگی و طفیلی زیستن آزاد می‌کند و در مرحله جدیدی از رشد و کمال قرار می‌دهد، به گونه‌ای که روی پای خود می‌ایستد و خود بااراده‌ای نیرومند و فکر آزاد، عهده‌دار اداره زندگی می‌شود. امروزه تقریباً یک عذر عمومی و بهانه همگانی برای فرار از زیر بار مسئولیت ازدواج و تشکیل خانواده مسئله فقر و نداشتن امکانات مالی است. قرآن کریم به پاسخ آن پرداخته است و می‌فرماید: از فقر و تنگدستی آن‌ها نگران نباشید و در ازدواجشان بکوشید چرا که «اگر فقیر و تنگدست باشند خداوند آن‌ها را از فضل خود بی‌نیاز می‌سازد. (إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ) (نور/۳۲)

و خداوند قادر بر چنین کاری هست چرا که «خداوند واسع و علیم است»، (و الله واسع علیم) قدرتش آن‌چنان وسیع است که پهنه عالم هستی را فرامی‌گیرد و علم او چنان گسترده است که از نیات همه کس مخصوصاً آن‌ها که به نیت حفظ عفت و پاک‌دامنی اقدام به ازدواج می‌کنند، آگاه است و همه را مشمول فضل و کرم خود قرار خواهد داد. (مکارم شیرازی، ۱۳۶۸، ج ۱۴، ص ۴۵۶) آنچه از آیه فوق استفاده می‌شود این است که «فقر» نمی‌تواند مانع راه ازدواج گردد، بلکه برعکس چه بسا ازدواج سبب غنا و بی‌نیازی می‌شود.

دلیل آن‌هم با دقت روشن می‌شود زیرا انسان تا مجرد است احساس مسئولیت نمی‌کند و نه ابتکار و نه نیرو و استعداد خود را به اندازه کافی برای کسب درآمد مشروع بسیج نمی‌کند. به هنگامی که درآمدی پیدا کرد، در حفظ و بارور ساختن آن نمی‌کوشد و به همین دلیل اکثر مجردان غالباً خانه به دوش و تهی دست‌اند. ولی بعد از ازدواج شخصیت انسان تبدیل به یک شخصیت اجتماعی می‌شود و خود را شدیداً مسئول حفظ همسر و آبروی خانواده و تأمین وسایل زندگی فرزندان آینده می‌بیند، به همین دلیل تمام هوش و ابتکار و استعداد خود را به کار می‌گیرد و در حفظ درآمد خود و صرفه‌جویی تلاش می‌کند و در مدت کوتاهی می‌تواند بر فقر چیره شود. (همان، ص ۴۵۷) این وعده و تضمین صریح و روشن خداوند است که می‌فرماید: اگر فقیر باشند، بافضل و رحمت خود آنان را غنی و بی‌نیاز می‌کنم.

این مسئله برای تک‌تک افراد در زندگی خود یا اطرافیانشان محسوس و ملموس شده است و با چشم خود نمونه‌های فراوانی از آن را دیده‌اند که هنگام اقدام به ازدواج، مال و امکاناتی نداشته‌اند ولی بعد از ازدواج، همه امکانات اولیه برایشان فراهم شده است. (مظاهری، ۱۳۸۴، ص ۵۳) در این زمینه پیامبر گرامی اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع) نویدها و وعده‌های امیدبخش فراوانی داده‌اند که به‌خوبی می‌توانند پشتوانه‌هایی امیدوارکننده و اطمینان بخشی برای جوانان باشند. بر ما واجب است که به این نویدها و وعده‌ها، ایمان و اطمینان داشته باشیم، زیرا وعده‌های آنان، تخلف‌ناپذیر است، برای جوانانی که قصد ازدواج دارند و مشکلات مالی و اقتصادی را مانع راه خود می‌بینند، هیچ پشتوانه‌ای به اندازه این وعده‌ها نمی‌تواند امیدبخش و دلگرم‌کننده باشد، ایمان به این «پشتوانه‌ها» شجاعت و شهامت زیادی در انسان به وجود می‌آورد. (همان) پیامبر اکرم (ص) که امین اسرار خداوند است درباره امدادهای الهی چنین می‌فرماید: «زَوْجُوا أَيْمَانَكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ يُحْسِنُ لَهُمْ فِي أَخْلَاقِهِمْ وَيُوسِعُ لَهُمْ فِي أَرْزَاقِهِمْ وَيَزِيدُهُمْ فِي مِرْوَاتِهِمْ» (حرعاملی، ۱۴۱۴ ق، ج ۲۰، ص ۷۳) بی‌همسران‌تان را همسر دهید زیرا خداوند در پرتو ازدواج، اخلاق آنان را نیکو گرداند و رزق و توان مالی آن‌ها را وسعت می‌دهد و بر مروت و ارزش‌های انسانی‌شان می‌افزاید. باز آن حضرت در این باره چنین می‌فرماید: «مَنْ تَرَكَ التَّزْوِيجَ مَخَافَةَ الْعَيْلَةِ فَقَدْ أَسَاءَ ظَنَّهُ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ إِنَّ يَكُونُوا فَقَرَاءَ يُغْنِيهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ» (همان، ج ۳، ص ۵). کسی که ازدواج را از ترس فقر و ناداری ترک کند، همانا به خداوند گمان بد برده است، زیرا خداوند می‌فرماید: اگر فقیر باشند خداوند بافضل و رحمت خویش آنان را بی‌نیاز می‌سازد. همچنین پیامبر اعظم (ص) می‌فرماید: «اتَّخِذُوا الْأَهْلَ فَإِنَّهُ أَرْزَقُ لَكُمْ» (همان، ص ۷). زن بگیرید زیرا ازدواج کردن روزی شمارا بیشتر می‌کند.

روایتی از امام صادق (ع) نقل شده است که می‌فرماید: «الرِّزْقُ مَعَ النِّسَاءِ وَالْعِيَالِ» (حویزی، ۱۳۸۳، ج ۳، ص ۵۹۹) رزق همراه زنان و خانواده است. در این زمینه داستانی است که نقل آن خالی از فایده نخواهد بود در روایتی هست

که جوانی بدون همسر که به شدت فقیر و نادار بود حضور پیامبر اکرم (ص) آمد و از فقر و تهی دستی، شکایت کرد و از آن حضرت راهنمایی خواست که ای رسول خدا! چه کنم تا از حالت سخت ناداری و پریشانی درآیم؟ حضرت فرمودند ازدواج کن جوان تعجب کرد و با خود گفت: من که مخارج خودم را نمی توانم تأمین کنم، چگونه ازدواج کنم و مخارج همسر و زندگی مشترک را به دوش بگیرم؟! اما چون به درستی فرموده پیامبر (ص) ایمان داشت، اقدام به ازدواج کرد و کم کم در زندگی اش گشایش ایجاد شد و از تهی دستی به درآمد. (مظاهری، ۱۳۸۴، ص ۵۶) توجه عمیق به این «نویدها» و وعده های «صادق» اطمینان به امدادهای خداوندی را در دل انسان به وجود می آورد و به انسان شهامت و دلگرمی می بخشد تا با توکل به خداوند، به ازدواج اقدام کند و از مشکلات و موانع نهراسند؛ و مسلم است که: هرگاه جوانی برای رضای خداوند و اجرای دستور او و پاک ماندن از فسادها و بیماری های روحی و جسمی و برای رشد و تکامل و سعادت، اقدام به ازدواج کند و رحمت خداوند شامل حالش می شود و امدادهای الهی به کمک او خواهند آمد و او را در هدف مقدسش یاری خواهند کرد. (همان)

نتیجه اینکه خداوند انسان را به گونه ای آفریده که بدون همسر، ناقص است، انسان هر چه از نظر علم، ایمان و فضایل اخلاقی بالا برود تا همسر اختیار نکند به کمال مطلوب نمی رسد، هیچ چیزی دیگری جای ازدواج و تشکیل خانواده را نمی گیرد. جنس زن و مرد به یکدیگر نیازمندند هم از نظر روحی و هم از نظر جسمی و هر کدام به تنهایی ناقص اند و هنگامی که در کنارهم قرار گرفتند همدیگر را کامل می کنند.

این قانون نظام آفرینش است و به کل هستی حاکم است، دختر و پسر، وقتی با پیوند شرعی و قانونی ازدواج، زن و شوهر شدند آنگاه، از دریای موج اضطراب ها، نگرانی ها، احساس تنهایی ها به ساحل آرامش روحی و روانی می رسند و از دریای فضایل معنوی و اخلاقی برای ادامه زندگی شان توشه برمی گیرند و با حفظ عفت خویش از آتش گناه و انحراف مصونیت حاصل می کنند و با اتکا و توکل به فضل و رحمت بی انتهای الهی به خودکفائی، رشد و استقلال اقتصادی دست پیدا می کنند، این همان تکامل فردی در سایه ازدواج و تشکیل خانواده است.

منابع

قرآن کریم

۱. امینی، ابراهیم، جوان و همسرگزینی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۵ ش.
۲. انصاریان، حسین، نظام خانواده در اسلام، قم، ام ابیها، ۱۳۸۵ ش.
۳. بیابانگرد، اسماعیل، جوانان و ازدواج، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ سوم، ۱۳۸۵ ش.
۴. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم، مؤسسه آل البیت لاحیاء التراث، ۱۴۱۴ ق.
۵. حسینی، سید نعمت الله، آئینه خانواده، قم، عصر انقلاب، ۱۳۸۳ ش.
۶. حویزی، عبدالعلی، نور الثقلین، قم، مطبعة الحکمه، ۱۳۸۳ ش.

۷. صدری، سید ضیاءالدین، آئینه ازدواج و روابط همسران، تهران، انجمن اولیاء و مربیان، چاپ دوم، ۱۳۷۳ ش.
۸. طبرسی، ابونصر حسین بن فضل، مکارم الاخلاق، قم، منشورات الرضی، ۱۹۷۲ م.
۹. فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی از منظر قرآن و حدیث، قم، دارالحدیث، چاپ سوم، ۱۳۸۸ ش.
۱۰. قائمی، علی، خانواده و مسائل همسران جوان، قم، انتشارات امیری، چاپ دوازدهم، ۱۳۷۶ ش.
۱۱. مجلسی، محمدباقری، بحارالانوار، بیروت، مؤسسه الوفا، ۱۹۸۳ م.
۱۲. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم، دارالحدیث، چاپ هفتم، ۱۳۸۶ ش.
۱۳. مظاهری، حسین، خانواده در اسلام، قم، انتشارات شفق، چاپ پانزدهم، ۱۳۸۱ ش.
۱۴. مظاهری، علی اکبر، جوانان و انتخاب همسر، قم، پارسیان، چاپ بیست و چهارم، ۱۳۸۴ ش.
۱۵. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دارالکتب الاسلامیه، چاپ پنجم، ۱۳۶۸ ش.
۱۶. نوری طبرسی، حسین، مستدرک الوسائل، بیروت، نشر مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث، ۱۹۸۸ م.